

- 17) เป็นกันเอง ไม่ถือตัว
- 18) พูดภาษาที่เข้าใจชัดเจน ง่าย สัมกับภูมิภาคหรือท้องถิ่นหรือเป็นสากล
- 19) รู้พื้นที่ ประเพณี คนและงาน
- 20) รู้หลักธรรม การรู้หลักธรรมเป็นปัจจัยเอื้อหนุนในการบริการที่สามารถยึดหยุ่นเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ รู้หลักประสานประโยชน์ในทางสายกลาง
- 21) ใจเย็น สุขุม นุ่มนวล
- 22) มีปฏิภาณ ไหวพริบ ฉลาด หลักแหลม รู้หลักการของรัชกาลที่ 6
- 23) ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์
- 24) ทำงานให้ผู้รับบริการเดินลงสำนักงานด้วยรอยยิ้ม
- 25) มีสติสัมปรีชัญณะ
- 26) กล้าทำกล้ารับผิดชอบ
- 27) มีความสุติธรรม
- 28) ทำดีคือ ให้การบริการที่ดีทุกวัน เสมอต้นเสมอปลาย
- 29) ทำงาน "ได้ดี" มิใช่ทำงาน "ได้หน้า"
- 30) ทำงานให้เข้าถึงจิตใจของประชาชน

หลักการ สิ่งเหล่านี้ (2537 : 46) กล่าวถึง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่ดี 7 ประการ ของข้าราชการเพื่อเป็นสำนึกที่ติดต่อประชาชนในการบริการประชาชนให้เกิดขึ้นคือ

- 1) เรียนรู้ ศึกษาหาความรู้ให้เข้าใจในหลักการที่เรียกว่า ทฤษฎีและเข้าใจถึงวิธีการใช้ทฤษฎีไปปฏิบัติให้บังเกิดผลความรู้ทั้งสองอย่าง
- 2) เรงรัดการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบด้วยความกระตือรือร้น ไม่วางเฉย ค่องานในหน้าที่ รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน
- 3) การปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบให้เสร็จโดยเร็ว เหมาะสมกับความยากง่าย ความเร่งด่วนของงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเกี่ยวกับการบริการประชาชน
- 4) ปฏิบัติงานอย่างมีสติ รอบคอบ

5) รอบรู้งานในหน้าที่และงานที่เกี่ยวข้อง

6) มีบุคลิก ท่วงท่า วาจา กริยาท่าทาง มีน้ำใจ เอื้ออาทรต่อผู้มาติดต่อ
รับบริการ

7) ความรุ่งโรจน์เป็นอุดมการณ์ของข้าราชการทุกคนที่จะมุ่งมั่นปฏิบัติ
หน้าที่ให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพแก่ตนเองและก่อให้เกิดความผาสุกแก่ประชาชน
ที่ตนรับผิดชอบ

ชวีส สุวดีกุล (2537 : 68) กล่าวว่า วัฒนธรรมของไทยเรานั้นมีส่วน
ที่จะเกื้อหนุนให้การให้บริการดำเนินไปอย่างราบรื่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวผู้ให้บริการจะ
ต้องให้ความสำคัญและตระหนักถึงปัจจัยต่อไปนี้

1) ความสภาพอ่อนโยน

2) การสมานฉันท์ คนไทยมีนิสัยสมานฉันท์ ต้องการเป็นพี่น้อง นับญาติ
การทักทาสื่อภาษาปราศัยผู้มาติดต่อก็สร้างภาพพจน์ที่ดีในการบริการประชาชน

3) ความสุนทรีย์ทางภาษา การใช้กริยาวาจาที่สุภาพ นุ่มนวล จะเป็น
สร้างความรู้สึกเป็นมิตรให้ประชาชนนิยมชมชอบไปในตัว

4) ความมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

5) การมีขันติ

โดยสรุปแล้ว การให้บริการประชาชนคือ หัวใจหลักประการหนึ่งต่อ
ความสำเร็จในการบริหารราชการ จึงเป็นสิ่งที่ข้าราชการทุกคนควรตระหนักถึง
และถือเป็นการกิจสำคัญที่จำเป็นต้องปฏิบัติในฐานะเป็นข้าราชการที่ดีไม่ว่าจะเป็น
ในส่วนของข้าราชการประจำ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค หรือส่วนท้องถิ่นหรือแม้
กระทั่งข้าราชการเมือง เพราะ "ข้าราชการคือ ผู้ที่ทำงานให้ประชาชนชื่นใจ"
ดังคำขวัญของพระราชนันทมุนี (ท่านปัญญานันทภิกขุ)

คุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้าน
ส่งเสริมการบริการประชาชน โดยสรุปแล้วควรประกอบด้วยคือ ต้องเป็นผู้ที่มี
ความรู้ความสามารถในงานหน้าที่และงานเกี่ยวข้อง มีทัศนคติที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์
ที่ดี ให้การบริการประชาชนด้วยความเป็นธรรมและเสมอภาคโดยไม่คำนึงถึง

ความแตกต่างทางด้านศาสนา และวัฒนธรรม สามารถพูดภาษาถิ่นได้ มีความอดกลั้น อดทน เสียสละและอุทิศเวลาในการปฏิบัติงาน เป็นผู้ที่เข้าใจและเห็นใจในความทุกข์ สากของผู้อื่น รั้นที่และวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

4.4 คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ

จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีปัญหาพื้นฐานอยู่ประการหนึ่งคือ ปัญหา ด้านสังคมจิตวิทยา อันเกิดจากความไม่เข้าใจและความหวาดระแวง (ศูนย์อำนวยการ บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2532 : 13) และเป็นพื้นที่ที่จำเป็นต้องรีบเร่งพัฒนา ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง บุคคลที่จะไปบริหารการปฏิบัติงานในพื้นที่ต้อง เป็นผู้ที่มีความเป็นผู้นำ สามารถตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยความรวดเร็วและ ถูกต้อง ขณะเดียวกันต้องเป็นผู้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาทุกรูปแบบ

ความเป็นผู้นำ (leadership) ได้มีผู้อธิบายความหมายของความเป็น ผู้นำไว้หลายความหมายแตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกัน ดังเช่น

พริสคิลล์ ทองมาก (2519 : 20) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติส่วนตัวของผู้นำที่แสดงออกซึ่งพฤติกรรมและความมีอิทธิพลในการนำผู้อื่น ได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อมุ่งสู่ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ของหน่วยงาน

ทีด (Tead, 1935 : 83) มีความเห็นว่า ผู้นำควรมีลักษณะดังนี้คือ มีความเข้มแข็ง ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมาย มีความสนใจในด้านมนุษยสัมพันธ์ มีความกระตือรือร้น มีความสามารถในการตัดสินใจ ตกลงใจและมีความฉลาด ตลอดจนมีความเชื่อมั่นในตนเอง

สต็อกคิลล์ (Stogdill, 1950 : 4) ได้ให้คำจำกัดความของการ เป็นผู้นำว่า หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมของกลุ่ม โดย พยายามที่จะหาวิถีทางที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายและผลสำเร็จ นอกจากนี้ สต็อกคิลล์ ได้วิจารณ์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเป็นผู้นำในองค์การหนึ่ง ๆ ว่า การเป็น ผู้นำนั้นจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำของมนุษย์และ สัมพันธ์กับปฏิกริยาระหว่างผู้ร่วมงานด้วยกันเมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้นำควรมีหลักการ

ในการกระทำอันที่จะรับหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบ ประสานความร่วมมือของบุคคลในกลุ่ม ให้ปฏิบัติงานได้บรรลุผลสำเร็จ หลักการดังกล่าวอาจประกอบด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถ ความคิดริเริ่ม ความสนใจ ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่ม การเห็นความสำคัญของการปฏิบัติงานร่วมกัน พร้อมทั้งเป็นตัวแทนในการที่จะติดต่อกับชุมชน และรู้จักประเมินค่าในกิจการงานด้วยการบำเหน็จรางวัลและการลงโทษ เป็นต้น

บาร์นาร์ด (Barnard, 1938 : 260) กล่าวว่า การเป็นผู้นำอาจพิจารณาได้ 2 ลักษณะคือ

1) ความเหนือกว่าในลักษณะต่าง ๆ ของการเป็นผู้นำ เช่น มีร่างกายแข็งแรง มีทักษะ ความรู้ด้านเทคนิคต่าง ๆ มีรอบรู้ ความเข้าใจ มีความรู้ ความสามารถและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นที่ประทับใจของผู้ร่วมงาน

2) ความเหนือกว่าในด้านความตั้งใจ ความไม่ย่อท้อ ความอดทน และความกล้า

เมอร์ฟีฟิลด์ (Merrifield, 1961 : 100-107 อ้างถึงใน ฉงน จุฑะพันธ์, 2527 : 8-9) เสนอความคิดเห็นหรือการยอมรับเกี่ยวกับความเป็นผู้นำที่สำคัญ 3 ประการได้แก่

1) ความเป็นผู้นำเป็นคุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวของผู้นำ แต่คนในสมัยก่อนเชื่อกันว่า ความเป็นผู้นำเป็นผลมาจากพันธุกรรมคือ เป็นสิ่งที่คิดตัวมาตั้งแต่เกิด (leaders were born not made) สิ่งที่ทำให้บุคคลกลายเป็นผู้นำหรือยังคงเป็นผู้นำอยู่นั้น เป็นคุณสมบัติภายในตัวของแต่ละบุคคล แต่ปัจจุบันเชื่อว่า ความเป็นผู้นำสามารถปลูกฝังและเรีนรู้อให้เกิดขึ้นได้ในตัวบุคคล

2) ลักษณะความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับกลุ่ม ลักษณะความเป็นผู้นำเป็นโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มมากกว่าแต่ละบุคคลเป็นคุณสมบัติของกลุ่ม บุคคลแต่ละคนจะนำเอาลักษณะเฉพาะตัว ทักษะ ความต้องการส่วนตัวติดตัวมาด้วย เมื่อเข้าสู่กลุ่มทุกคนจะปรับตัวเพื่อที่แต่ละคนและกลุ่มจะได้มีวัตถุประสงค์หรือความต้องการสอดคล้องกัน เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับผลตามเป้าหมาย และขณะเดียวกันจะกลายเป็นกลุ่มที่มีการรวมตัวกัน

อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสรุปก็คือ ความเป็นผู้นำภายในกลุ่มถูกกำหนดโดยผลรวมของทัศนคติ ความต้องการของกลุ่มมากกว่าบุคลิกภาพของบุคคลเพียงคนเดียว

3) ลักษณะความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับสถานการณ์ การพิจารณาลักษณะความเป็นผู้นำตามลักษณะภายในตัวของผู้นำแต่ละคนและลักษณะของกลุ่ม ยังไม่เพียงพอที่จะอธิบายความเป็นผู้นำได้ ความเป็นผู้นำจึงขึ้นอยู่กับสถานการณ์วัฒนธรรมชนบทประเพณีของกลุ่มหรือองค์กรนั้น ๆ

บาร์นาร์ด (Barnard, 1962 : 92-102 อ้างถึงใน จรัญ สิทธิศักดิ์, 2536 : 25-26) ได้แสดงความเห็นว่า ผู้นำควรมีลักษณะความเป็นผู้นำดังนี้

- 1) มีความมีชีวิตชีวาและจิตใจเข้มแข็งอดทน (vitality and endurance)
- 2) มีความสามารถในการตัดสินใจ (decisiveness) ตัดสินใจได้ถูกต้อง รวดเร็วทันกับเหตุการณ์
- 3) มีความสามารถในการจูงใจคน (persuasiveness) มีความสามารถในการสนทนา ใช้ภาษาและสื่อความหมายเข้าใจง่าย
- 4) มีความรับผิดชอบ (responsibility)
- 5) มีความฉลาดไหวพริบ (intellectual ability)

ฮอร์จ แวน เนสส์ ดีนบอร์น (George Van Ness Deahborn, 1947 : 118-119) ได้กล่าวว่า ลักษณะความเป็นผู้นำ มี 8 ประการดังนี้

- 1) มีสติปัญญา
- 2) มีความคิดริเริ่ม
- 3) มีความกล้าหาญ
- 4) มีความไว้วางใจในตนเอง
- 5) มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง
- 6) มีความเมตตา
- 7) มีอารมณ์ดี
- 8) มีความรอบรู้ในธรรมชาติของมนุษย์

มุนโร (Munro, 1934 : 107) ได้ให้ลักษณะ 6 ประการ ของผู้นำไว้ดังนี้

1) ต้องมีความไวเป็นพิเศษต่อแรงและทิศทางของแนวโน้มทางสังคมและ
อุตสาหกรรม

- 2) ต้องรับรู้อย่างรวดเร็วและจับพัต้นต่อวิถีการที่อาจปฏิบัติได้
- 3) มีความสามารถในการประนีประนอมได้โดยง่าย
- 4) มีความสามารถในการติดต่อบุคคลได้ง่าย
- 5) มีความกล้าหาญ
- 6) มีความสามารถในการใช้เสียงและปากกาให้มีอิทธิพลเหนือคนอื่นได้

ทอร์นไดค์ (Thorndike, 1940 : 780-791) ได้ให้ลักษณะของความ
เป็นผู้นำไว้ดังนี้

- 1) มีความกรุณาปราณีอย่างแท้จริงและรู้สึกต่อผู้อื่นจนกระทั่งตนเอง
- 2) มีเหตุผล
- 3) มีความชำนาญต่องานที่รับผิดชอบ
- 4) มีการบันทึกผล
- 5) มีอายุไม่แก่เกินไป
- 6) มีพลังกำลังสูง
- 7) มีอำนาจในการทำงานให้สำเร็จลุล่วง
- 8) มีความยุติธรรม
- 9) ไม่หวั่นไหวต่อการหุ้ดจาวให้ร้ายและมีความกตัญญู
- 10) อารมณ์ไม่เปลี่ยนแปลงง่าย
- 11) มีชื่อเสียง
- 12) แข็งแรง
- 13) มีความจริงจัง
- 14) มีความซื่อสัตย์

คุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้าน
ความเป็นผู้นำโดยสรุปแล้ว ควรประกอบด้วยต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มี

ความสุ่ม รอบคอบ เชื่อมั่นในตนเอง รับผิดชอบต่อปัญหาและสามารถตัดสินใจด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง มีความฉลาดและปฏิกิริยาไหวพริบในการแก้ไขปัญหา มีความรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่ม มีความสามารถในการจูงใจคน มีเหตุผลและมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น

สภาวิจัยแห่งชาติ (2514 : 9-57) ได้ศึกษาวิจัยผู้นำในชนบทของประเทศไทยพบว่า วิชาที่ได้รับการยอมรับในการเป็นผู้นำมากที่สุดคือ อายุระหว่าง 40-50 ปี

ทองคุด หงส์พันธ์ (2522 : 83) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิจัยเพื่อจัดรูปแบบยุทธวิธีการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนพบว่า ผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จในการพัฒนาสูง มีลักษณะความเป็นผู้นำในหมู่บ้านสูงกว่าผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้านที่มีความสำเร็จในการพัฒนาต่ำ

จากการวิจัยเรื่องคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติการโครงการพัฒนาเพื่อความหวังใหม่ ตามทัศนะของผู้นำมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของอับดุลฮาติม มินฮาร์ (2535 : 88-89) พบว่า คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำอยู่ในเกณฑ์ระดับมากเป็นอันดับสามในจำนวน คุณลักษณะ 10 ด้านคือ (1) คุณธรรมและความประพฤติ (2) ความซื่อสัตย์สุจริต (3) ความเป็นผู้นำ (4) ความขยันอดทน (5) ความเชื่อมั่นในตนเอง (6) ความมีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนา (7) มนุษยสัมพันธ์ (8) ความรู้ (9) ความคิดริเริ่ม (10) ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณลักษณะทั้ง 10 ด้านอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก

สมศักดิ์ หาญรงค์ชัย (2533 : ก-ข) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ลักษณะครูที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทตามแนวความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาตำบลในเขตรับผิดชอบของวิทยาลัยครูยะลา พบว่า ลักษณะด้านความเป็นผู้นำอยู่ในเกณฑ์ระดับมากเป็นอันดับ 6 ในจำนวนลักษณะ 10 ด้านคือ (1) ความซื่อสัตย์สุจริต (2) ความขยันอดทน (3) มนุษยสัมพันธ์ (4) ความเชื่อมั่นในตนเอง (5) ความสามารถในการแก้ปัญหา (6) ความเป็นผู้นำ (7) การบำรุงรักษาสุขภาพอนามัย (8) การยอมรับนวัตกรรม (9) ความรู้ (10) ความคิดริเริ่ม และลักษณะทั้ง 10 ด้านอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก

จรัญ สิกขิศักดิ์ (2526 : 100) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องคุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านตามความคิดเห็นของครูประถมศึกษาระดับอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า คุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านตามความคิดเห็นของครูประถมศึกษายู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด 7 ลักษณะคือ (1) คุณธรรม (2) มนุษยสัมพันธ์ (3) ความมีจิตใจมุ่งมั่นในการพัฒนา (4) ความเป็นผู้นำ (5) การยอมรับนับถือ (6) ความรู้ความสามารถ (7) การยอมรับนวัตกรรม และคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำอยู่ในเกณฑ์ระดับมากอันดับ 4

4.5 คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์

มีผู้ให้ความหมายของมนุษยสัมพันธ์ไว้หลายลักษณะ ในที่นี้ขอกล่าวสรุปเพียง 3 ลักษณะคือ

1) ความหมายทั่วไป มีผู้ให้ความหมายดังนี้

1.1) นิพนธ์ คันทเสวี (2525 : 4) ให้ความหมายว่า มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง สภาพความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างราบรื่น หรือทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและทุกฝ่ายต่างก็มีความพึงพอใจทุกด้าน

1.2) คิวบริน (Dubrin, 1981 : 4) ให้ความหมายว่า มนุษยสัมพันธ์หมายถึง ศิลปะหรือการปฏิบัติในการนำความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์มาใช้ในการติดต่อเกี่ยวข้องกับกันเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ส่วนตัวและส่วนรวม

1.3) วิจิตร อาวะกุล (2527 : 25) กล่าวว่า มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง การติดต่อเกี่ยวข้องกับกันเพื่อเป็นสะพานทอดไปสู่ความเป็นมิตร รวมทั้งการที่พัฒนาตนเองให้เป็นที่รักใคร่ชอบพอมและได้รับความเมตตาสนับสนุนจากผู้อื่น

1.4) ไชยธิดา คันสนสุทท์ (2525 : 1) ให้ความหมายว่า มนุษยสัมพันธ์หมายถึง การเข้ากับคนอื่นได้

1.5) สมพร สุกข์สนธิ์ (2537 : 3) ได้สรุปความหมายของ มนุษยสัมพันธ์ในแง่ความหมายทั่วไปว่า มนุษยสัมพันธ์หมายถึง การติดต่อเกี่ยวข้องกับ

ระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดความรักใคร่ชอบพอ ความร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรม ให้บรรลุเป้าหมายและการดำเนินชีวิตที่มีความราบรื่น

2) ความหมายในลักษณะวิชา มีความหมายดังนี้

2.1) ธรรมรส โชติคุญชร (2524 : 6) ให้ความหมายว่า หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยศาสตร์และศิลป์ในการสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อให้ได้มาซึ่งความรักใคร่นับถือ จงรักภักดีและความร่วมมือ ตลอดจนการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

2.2) พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ (2528 : 1-2) ให้ความหมายในแง่จิตวิทยาว่าหมายถึง การแสดงพฤติกรรมต่อกันในระบบสังคม

2.3) นักสังคมวิทยาให้ความหมายว่ามนุษย์สัมพันธ์หมายถึง การมีพฤติกรรมโต้ตอบกันระหว่างมนุษย์ในสังคมเดียวกัน ความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมมีหลายลักษณะทั้งการร่วมมือ แข่งขันต่อสู้ ความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวมีจริยธรรมเป็นตัวควบคุม

2.4) สมพร สุกข์นีย์ (2537 : 4) กล่าวโดยสรุปว่า มนุษย์สัมพันธ์ในลักษณะวิชาหมายถึง วิชาที่ว่าด้วยศาสตร์และศิลป์ในการแสดงพฤติกรรมโต้ตอบกันในสังคมเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3) ความหมายที่ใช้ในองค์การ มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

3.1) ฟลิปโป (Flippo, 1966 : 15) ให้ความหมายว่า หมายถึง การรวมคนให้ทำงานร่วมกันในลักษณะที่มุ่งให้เกิดความร่วมมือ สมานฉันท์เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายหรือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การที่มุ่งหมายให้เกิดความร่วมมือในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

3.2) เกลเลอร์แมน (Gellerman, 1966 : 12) กล่าวว่า มนุษย์สัมพันธ์หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การใดองค์การหนึ่ง ถ้าเป็นความสัมพันธ์ที่ดีก็จะก่อให้เกิดความรักใคร่และความเข้าใจอันดีต่อกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการทำงาน แต่ถ้ามนุษย์สัมพันธ์ไม่ดี ก็ทำให้เกิดความขัดแย้งไม่เข้าใจ และส่งผลให้เกิดความล้มเหลวในการทำงานได้

3.3) เดวิส (Davis, 1957 : 9) ให้ความหมายว่า มนุษย์สัมพันธ์หมายถึง กระบวนการรูจใจคนให้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลโดยมีความพอใจเป็นพื้นฐาน

3.4) สมพร สุกข์นีย์ (2537 : 5) มนุษย์สัมพันธ์ที่ใช้กับองค์การ หมายถึง กระบวนการรูจใจเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานที่นำไปสู่ความสำเร็จขององค์การและความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างบุคคลในองค์การ

มนุษย์สัมพันธ์เป็นพฤติกรรมที่มีความสำคัญต่อบุคคลในการปฏิบัติงานขององค์การทุกแห่ง เนื่องจากการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกันจะเป็นเครื่องชี้ให้หนทางเบื้องต้นของความสำเร็จ จึงจำเป็นสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมีคุณลักษณะด้านมนุษย์สัมพันธ์ อรุณ วัชรธรรม (2522 : 261) กล่าวว่า ผู้นำที่ดีควรประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญเช่น มีความรู้ มีความคิดริเริ่ม ความกล้าหาญ อดทน สุติธรรมและสิ่งสำคัญขาดมิได้คือผู้นำต้องมีมนุษย์สัมพันธ์

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2514 : 48-49) และดวงเดือน สุนทรมาลย์ (2530 : 50) ได้กล่าวถึงหลักการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ไว้ดังนี้

1) สร้างความคุ้นเคยให้เกิดความไว้นใจเชื่อใจ โดยการเข้าหาเขาก่อน ให้เขาเห็นว่าเขาเป็นคนสำคัญ

2) แสดงความจริงใจบริสุทธิ์ใจต่อเขา

3) ไม่มีลลินินินทา วิชาญวิจารณ์

4) ยกย่องชมเชยตามแก่โอกาส

5) อย่าขัดท้อความผิดให้เพื่อน

6) ให้ความร่วมมือในการทำงานด้วยความจริงใจ

7) รับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน

8) มีความสุขุมเยือกเย็น หนักแน่น ไม่หุนเหิน เสมอดัน

เสมอปลาย

9) ไม่ทำตนข่มเพื่อน

10) มีใจกว้างขอประมาธ รู้จักที่จะให้บ้าง

11) พบปะสังสรรค์กับเพื่อนตามสมควร

12) ให้ความช่วยเหลือเท่าที่ทำได้ เมื่อเพื่อนได้รับ

ความเดือดร้อน

แนทเทน (Batten T.R., 1966 อ้างถึงใน สัญญา

สัญญาวิวัฒน์, 2514 : 48-49) ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชนได้ระบุว่าคนที่เจริญ
หรือมีคุณภาพในการพัฒนาประเทศประการหนึ่งคือ คนที่มีความชำนาญในการติดต่อ
สัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของตน

โดยสรุปแล้ว คุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์ในจังหวัด
ชานนดภาคใต้ด้านมนุษยสัมพันธ์ ควรประกอบด้วย เป็นผู้มีน้ำใจ อึดยาศรัยดีงาม
พูดจาไพเราะ รู้จักยกย่องผู้อื่น ซึมซับแจ่มใสว่าเรื่องเป็นจริง รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น
รู้จักและสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนได้รวดเร็ว ไม่นินทาผู้อื่น มีความสุ่มเสียอกเอ็น
มีความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ยกตนข่มท่าน ให้ความช่วยเหลือประชาชนเท่าที่ช่วยได้
เมื่อประสบความเดือดร้อน สามารถพูดภาษาท้องถิ่นได้ และรู้เข้าใจขนบธรรมเนียม
ประเพณีของประชาชนในท้องถิ่น

ทองคุษ หงส์พันธ์ (ม.ป.ป. : 29) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของคน
ที่จะเื้อต่อการพัฒนาประเทศไว้หลายลักษณะและหนึ่งในหลายลักษณะก็มีคุณลักษณะด้าน
มนุษยสัมพันธ์ด้วย ซึ่งหมายถึง การรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะสามารถเข้ากับผู้อื่นได้
หากคนในประเทศมีคุณสมบัติที่เื้อต่อการพัฒนาประเทศแล้ว การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของ
ประเทศก็สามารถดำเนินไปด้วยดี

เฉลิม รัชชนะกุล (2524 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องลักษณะที่
พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในทัศนคติของผู้บริหารและอาจารย์สังกัดกรม
สามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 พบว่า ในทัศนคติของผู้บริหารความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี
และเข้ากับชุมชนได้เป็นลักษณะที่พึงประสงค์อันดับแรก

สมศักดิ์ หาญณรงค์ชัย (2533 : ก-ข) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องลักษณะของ
ครูที่เื้อต่อการพัฒนาชนบทตามแนวความคิดของคณะกรรมการสภาตำบลในเขตรับผิดชอบ
ของวิทยาลัยครูยะลา พบว่า คณะกรรมการสภาตำบลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของ

ครูที่เฝ้าต่อการพัฒนาชนบทอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุดทั้ง 10 ด้านคือ (1) ความซื่อสัตย์สุจริต (2) ความอดทน (3) มนุษยสัมพันธ์ (4) ความเชื่อมั่นในตัวเอง (5) ความสามารถในการแก้ปัญหา (6) ความเป็นผู้นำ (7) การบำรุงรักษาสุขภาพอนามัย (8) การยอมรับนวัตกรรม (9) ความรู้ (10) ความคิดริเริ่ม ซึ่งคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในเกณฑ์ระดับมากเป็นอันดับ 3

อับดุลฮาลิม มินฮาร์ (2535 : ก-ข) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้ปฏิบัติการโครงการพัฒนาเพื่อความหวังใหม่ตามทัศนะของผู้นำมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า ผู้นำมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทัศนะต่อคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติการโครงการพัฒนาเพื่อความหวังใหม่อยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุดทั้ง 10 ด้านคือ (1) คุณธรรมและความประพฤติ (2) ความซื่อสัตย์สุจริต (3) ความเป็นผู้นำ (4) ความอดทน (5) ความเชื่อมั่นในตนเอง (6) ความมีจิตมุ่งที่จะพัฒนา (7) มนุษยสัมพันธ์ (8) ความรู้ (9) ความคิดริเริ่ม (10) ความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในเกณฑ์ระดับมากเป็นอันดับ 7

จรัญ สิทธิศักดิ์ (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านตามความคิดเห็นของครูประถมศึกษาลำเภอกอหวาย ไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า คุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านตามความคิดเห็นของครูประถมศึกษาลำเภอกอหวาย ไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุดทั้ง 7 ด้าน คือ (1) คุณธรรม (2) มนุษยสัมพันธ์ (3) ความมีจิตมุ่งมั่นในการพัฒนา (4) ความเป็นผู้นำ (5) การยอมรับนับถือ (6) ความรู้ความสามารถ (7) การยอมรับนวัตกรรม ซึ่งคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในเกณฑ์ระดับมากเป็นอันดับ 2

4.6 คุณลักษณะด้านคุณธรรม

คุณธรรมเป็นพฤติกรรมที่สำคัญสำหรับข้าราชการ

ฉลอง มาปรีดา (2537 : 1) กล่าวว่า ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า "คุณ" หมายถึง ความดีที่มีประจำอยู่ในสิ่งนั้น ๆ ความเกื้อกูล "ธรรม" หมายถึง ความดี การทำดี ละความชั่ว

ชั้วทั้งปวง เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกัน "คุณธรรม" จึงมีความหมาย สภาพคุณงามความดี ความประพฤติที่ดี การทำให้เกิดคุณงามความดี อุปนิสัยอันดีงาม ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล การทำความดีนั้นจะต้องมุ่งกระทำทั้งกาย วาจาและใจ เพื่อให้เกิดความสุขแก่ตนเองและผู้ร่วมงาน

สงวน สิทธิเลิศอรุณ (2524 : 10) กล่าวว่า คุณธรรมหมายถึง ความดี ความงามของบุคคลที่กระทำไปด้วยความสำนึกในใจ โดยมีเป้าหมายว่าการกระทำดี หรือพฤติกรรมที่ดีซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 287) ได้ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดี การทำดีละความชั่วทั้งปวง

เพลโต (Plato) กล่าวว่า คุณธรรมที่แท้จริง หมายถึง การกระทำอันถูกต้อง ซึ่งเกิดจากความเข้าใจคุณค่าอันแท้จริงด้วยปัญญา (ปรีชา ช้างขวัญอิน, 2514 : 123)

กู๊ด (Good, 1973 : 641 อ้างถึงใน สนต์ ชุ่มจิต, 2534 : 206) ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรมไว้ในพจนานุกรมทางการศึกษาไว้ดังนี้

- 1) คุณธรรม คือ ความดีงามของลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน
- 2) คุณธรรม คือ คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม

ท่านพุทธทาสภิกขุ (2529 : 27-28, 40, 89-91 อ้างถึงใน สนต์ ชุ่มจิต, 2534 : 206) ได้ให้คำอธิบายคำว่า "คุณธรรม" ไว้อย่างละเอียดลึกซึ้งดังนี้

คำว่า "คุณ" หมายถึง คำที่มีอยู่ในแต่ละสิ่งซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือเป็นไปได้ทั้งทางดีและทางร้ายคือทำให้จิตใจอันดีก็เรียกว่า "คุณ" ทำให้จิตใจอันร้ายก็เรียกว่า "คุณ" ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของมัน ผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วด้วยประการทั้งปวง จะอยู่เหนือความหมายของคำนี้

ส่วนคำว่า "ธรรม" มีความหมาย 4 อย่างคือ

- 1) ธรรมะ คือ ธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องเกื้อหนุน
- 2) ธรรมะ คือ กฎของธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องเรียนรู้
- 3) ธรรมะ คือ หน้าที่ตามกฎหมายชาติ เรามีหน้าที่ต้องปฏิบัติ
- 4) ธรรมะ คือ ผลจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น เรามีหน้าที่จะต้องมีหรือใช้มัน

อย่างถูกต้อง

ส่วนคำว่า "หน้าที่" นี้หมายถึง หน้าที่ที่ถูกต้องสำหรับจะใช้ชีวิตอยู่รอดได้ และเจริญก้าวหน้าขึ้นไปจนถึงระดับสูงสุดไม่รวมหน้าที่ของอันธพาล

จากคำนิยามข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่เป็น ความดี ความถูกต้อง ซึ่งมีอยู่ในจิตใจของบุคคลที่พร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ อัน เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ต่อผู้อื่น หรือทั้งตนเองและผู้อื่น (ฮันด์ บัณฑิต, 2534 : 207)

คุณธรรมเบื้องต้นที่ข้าราชการหรือพนักงานของรัฐทุกคนควรมีและฝึกปฏิบัติ นั้นก็คือ การรักษาสำนึก การรู้จักข่มใจตนเอง ความอดทน ความเสียสละซึ่งเป็นคุณธรรม ที่สำคัญ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั่วไป ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันพระราชทานเนื่องในวาระการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ตอนหนึ่งของพระราชดำรัสกล่าวว่า "ประชาชนแต่ละคนจะต้องชวนชวน สร้างสรรค์ประโยชน์และดำรงอยู่ในคุณธรรมอันควรแก่ฐานะของตนคุณธรรมที่ควร ศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่ 4 ประการคือ

1) การรักษาความสำนึก ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤตินับแต่สิ่งที่เป็น ประโยชน์และเป็นธรรม

2) การรู้จักข่มใจตนเองให้ประพฤตินับในความสำนึก ความดีนั้น

3) การอดทนอดกลั้นและอดออมที่จะประพฤตินับแต่ความสัจ สุจริตไม่ว่า ด้วยเหตุประการใด

4) การรู้จักละวางความชั่ว ความทุกข์ และความรู้จักสละประโยชน์ส่วน น้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง (กรมการศาสนา, 2525 : 2-3)

ซึ่งคุณธรรมข้างต้นสอดคล้องกับหลักคุณธรรมคือ ขรรษาธรรม 4 ประกอบด้วย สัจจะ ทัมะ ขันติ จาคะ

คำรงค์ ชลสุข (2537 : 18) กล่าวว่า ข้าราชการจะทำงานให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการพัฒนาคุณธรรมในตนเองให้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอการพัฒนาคุณธรรมในตนเองมีหลายวิธี เช่น การเข้ารับการฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม การฝึกสมาธิ การปฏิบัติหน้าที่ให้ดีให้ถูกต้อง การละเลิกสิ่งชั่วร้ายทั้งปวงและการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมอันดี เป็นต้น คุณธรรมที่นับว่าเหมาะสมกับข้าราชการในปัจจุบันก็คือ "ราชภักดีธรรม" ราชภักดี หมายถึง ผู้อันพระราชาเลี้ยงหรือข้าราชการนั่นเอง ดังนั้น "ราชภักดีธรรม" จึงหมายถึง ธรรมของข้าราชการซึ่งมี 4 ประการคือ

1) ปัญญา คือ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด ความเข้าใจ ชัดเจน ความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สามารถแยกแยะอะไรคืออะไร อะไรดีคุณ มีโทษ และมีประโยชน์ สรุปได้ว่าข้าราชการต้องเป็นผู้มีปัญญารอบรู้เท่าทันคือ ต้อง รู้คน รู้ตน รู้งานหรือรอบรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่และรอบรู้ในบุคคลที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี ข้าราชการที่มีปัญญาจะสามารถแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มและปฏิบัติต่าง ๆ ได้ดี รวดเร็วถูกต้อง

2) ความเพียรหรือขยัน ค่อสู้หรือขจัดอุปสรรคในการทำงานองค์ประกอบของความเพียรคือ (1) จะต้องเป็นผู้ริเริ่มงาน (2) ไม่ทอดทิ้งงานกระทำงานอย่าง ต่อเนื่อง ผู้กษัตริย์ในงานที่รับผิดชอบ (3) หากงานสำเร็จแล้วก็ทำต่อไปไม่ประมาทว่า ผลงานเพียงนั้นก็พอแล้ว

3) ซื่อสัตย์สุจริต หรือมีความประพฤติกและหน้าที่การงานสุจริตไม่มีข้อบกพร่องเสียหาย ทำให้ถูกต้องตามระเบียบกฎและกติกายในทางธรรม

4) มนุษยสัมพันธ์ ธรรมข้อนี้มีความสำคัญมากสำหรับข้าราชการเนื่องจาก ข้าราชการต้องปฏิบัติเกี่ยวข้องกับประชาชนในการให้บริการประชาชนหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์หรือวิธีผูกใจคนนั้นมี 4 ประการคือ โอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์ ประชาชน และวางตนพอดี

พระพยอม กัลยาโณ (2537 : 27) กล่าวว่า ข้าราชการคือ บุคคลที่
ทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปฏิบัติตามระเบียบหรือกระทำตามนโยบายของรัฐใน
การบริหารประเทศเพื่อการพัฒนาสังคมหรือประเทศให้บรรลุไปสู่เป้าหมายข้าราชการ
ที่มีสติและปัญญามีดวงใจกอบปรีด้วยศรัทธาธรรม ย่อมที่จะปฏิบัติต่อทุกคนด้วยความเที่ยงตรง
ชอบธรรม ยุติธรรม มีคุณธรรมคุ้มครองใจอยู่เสมอไม่ทำในสิ่งที่ไม่ดีผลขาด หรือเป็น
ความทุกข์ของประชาชน เป็นประเภทธรรมที่คุ้มครอง เมื่อผู้ปฏิบัติหน้าที่มีธรรมเหล่านี้
อยู่ในใจ โลกจะปลอดภัย สุขสงบ เกิดสันติ อังฮัน ในความหลักธรรมนั้นมีดังนี้

1) ความละเอียดรอบคอบ ละเอียดต่อการกระทำชั่วทุกจริต ละเอียดต่อ
บาปทั้งมวล ละเอียดที่จะประพฤตินิดทำนองคลองธรรม

2) ความเกรงกลัว กลัวต่อความชั่ว กลัวต่อบาปกรรมชั่วทุกจริตทั้งมวล
กลัวที่จะประพฤตินสิ่งที่ไม่ดีเหมือนกลัวภัยจากอสรพิษ ไม่อยากเข้าใกล้ความชั่ว

พรวาสาธรรมที่ข้าราชการควรที่จะปฏิบัติประกอบการรับราชการหรือ
ปฏิบัติราชการ มีหลักการปฏิบัติตนเพื่อให้เหมาะสมต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการดังนี้

1) ประพฤติตนเป็นคนซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่การงาน ในการดำรงชีวิต
เป็นหลักที่พึงที่หวังของประชาชน

2) รู้จักควบคุมจิตใจมีกนิษฐ์ให้ตั้งงาม แก้ไขข้อบกพร่อง หากตนประพฤติ
ในสิ่งที่ไม่ดีก็ปรับปรุงตนละเลิกเสีย

3) เป็นผู้มีความอดทน ตั้งใจทำงาน ทำหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียร
เข้มแข็งอดทน ไม่ท้อทไว้ว ไม่ท้อถอย

4) เป็นผู้พร้อมจะสละความสุขสบายและประโยชน์ส่วนตน รับฟัง
ความทุกข์ ความคิดเห็นความต้องการของผู้อื่น ด้วยอาทรเมตตาธรรม

ธรรมเมื่อกระทำแล้วเกิดความดีงามควรที่ข้าราชการได้ยึดถือปฏิบัติคือ
พรหมวิหารธรรม

1) เป็นผู้มีความรัก ความเมตตา ปราบปรามคือสากให้ประชาชนได้รับความ
ความสุขโดยทั่วถ้วน

2) เป็นผู้มีความกรุณาสงสาร คิดจะช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจคิดจะช่วยเหลือ
ประชาชนที่เดือดร้อนให้พ้นจากทุกข์ภัย

3) มีความยินดีในเมื่อประชาชนได้ความสุขหรือมีความอยู่กินดี

4) มีใจเป็นกลางเมื่อเผชิญกับสิ่งอันควร อันควรตัดสินใจบนโทษทุกข์
ของผู้อื่น มีจิตเรียบตรง เก่งขจรรม ไม่โอนเอียง

ธรรมที่ข้าราชการควรยึดถือปฏิบัติเพื่อเป็นที่พึ่งและอำนาจสุขประโยชน์ให้
บังเกิดแก่ประชาชน ด้วยหลักการให้หรือสงเคราะห์ประชาชนที่เรียกว่า สังคหวัตถุธรรม

- 1) ให้ทาน อันเป็นวัตถุสิ่งของหรือโอกาส เวลาของตนแก่ประชาชน
- 2) มีคำพูดที่ดีงาม อ่อนน้อมเป็นที่พึ่งที่หวังของประชาชนได้
- 3) ขวนขวายกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยทำหน้าที่ให้ถูกต้อง
- 4) วางตนได้เหมาะสม ไม่ถือตัว ปฏิบัติต่อทุกคนเสมอเหมือนกันไม่เลือก

ชั้นอื่น

หลักการอิสลามพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งคือ หลักทางด้านศีลธรรมหรือ
จริยธรรมหรือคุณธรรมอันเป็นหลักการที่เกี่ยวเนื่องกับมรรยาทและคุณธรรมทางจิตใจ
ตลอดจนความประพฤติอันดีงาม ซึ่งเรียกรวมว่า "อิหฺซาน"

คุณธรรมอันสูงสุดคือ การที่มนุษย์สำนึกในความเป็นข้าทาสของตนเองคือ
พระผู้เป็นเจ้า ด้วยใจอันบริสุทธิ์ จิตใจผูกพันกับพระองค์ตลอดเวลา ท่านศาสดามุฮัมมัด
ช.ล. กล่าวว่า

"อิหฺซาน คือ การที่ท่านปฏิบัติการณ์มีสการอัลเลาะห์ประหนึ่งท่านเห็น
พระองค์แม้ท่านจะไม่สามารถเห็นพระองค์ก็ตาม แต่พระองค์ก็ทรงมองเห็นท่าน"

ความผูกพันระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้านั้นจะเป็นสายสัมพันธ์อันแน่นเหนียว
ซึ่งก่อให้เกิดความประพฤติที่ดีงามทั้งที่กระทำต่อพระผู้เป็นเจ้าและกระทำต่อมนุษย์ สาย
สัมพันธ์สองด้านนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสันติสุขและสันติภาพดาวารขึ้นในโลกนี้ (สำนัก
จุฬาราชมนตรี, ม.ป.ป. : 111)

มิเชลลิส (Michallis, 1953 : 42-45) กล่าวว่า ผู้มีคุณธรรมต้อง
เข้าใจปัญหาและความต้องการของผู้อื่น มีน้ำใจที่ติดต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่เห็นแก่ตัว
ไม่คิดมุ่งร้ายทำลายผู้อื่น มีจิตศรัทธา เคารพสิทธิของผู้อื่นและให้ความช่วยเหลือผู้อื่น
เสมอ

โดยสรุปแล้ว คุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านคุณธรรม ควรประกอบด้วย เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ มีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มีสัจจะ ความอดทน อดกลั้น รู้จักวางความชั่ว ไม่หมกมุ่นในอบายมุข รู้จักเกรงกลัวต่อการทำชั่ว รู้จักละอายต่อการกระทำชั่ว ทุจริตและบาป รู้จักเสียสละสุขประโยชน์ส่วนตัวต่อส่วนรวม

อับดุลฮาติม มินฮาร์ (2535 : 85) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้ปฏิบัติการโครงการพัฒนาเพื่อความหวังใหม่ตามที่คณะผู้นำมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ผู้นำมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทักษะต่อคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติการโครงการพัฒนาเพื่อความหวังใหม่อยู่ในเกณฑ์ระดับมากถึง 10 ด้านคือ (1) คุณธรรมและความประพฤติ (2) ความซื่อสัตย์สุจริต (3) ความเป็นผู้นำ (4) ความขยันอดทน (5) ความเชื่อมั่นในตนเอง (6) ความมีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนา (7) มนุษยสัมพันธ์ (8) ความรู้ (9) ความคิดริเริ่ม (10) ความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งคุณลักษณะด้านคุณธรรมและความประพฤติอยู่ในเกณฑ์ระดับมากเป็นอันดับ 1

จรัญ สิทธิศักดิ์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านตามความคิดเห็นของครูประถมศึกษา อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า คุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบทของผู้ใหญ่บ้านตามความคิดเห็นของครูประถมศึกษา อยู่ในเกณฑ์ระดับมากถึง 7 ด้านคือ (1) คุณธรรม (2) มนุษยสัมพันธ์ (3) ความมีจิตใจมุ่งมั่นในการพัฒนา (4) ความเป็นผู้นำ (5) การยอมรับนับถือ (6) ความรู้ความสามารถ (7) การยอมรับนวัตกรรม ซึ่งคุณลักษณะด้านคุณธรรมอยู่ในเกณฑ์ระดับมากเป็นอันดับ 1

4.7 คุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์สุจริต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ องค์รัชกาลปัจจุบันได้พระราชทานแนวทางการปฏิบัติราชการตามหลักคุณธรรม 4 ประการ รายละเอียดดังปรากฏตามคุณลักษณะด้านคุณธรรมในข้อ 6 ที่กล่าวแล้วแก่ข้าราชการเพื่อถือปฏิบัติ นอกจากนี้ พระองค์ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทแก่ข้าราชการ ซึ่งมีพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งว่า "...งานพัฒนาชนบทเป็นงานที่สำคัญ

เป็นงานยาก เป็นงานที่จะต้องทำให้ได้ด้วยความสามารถ ความเฉลียวฉลาด ทำด้วยความ
 ความบริสุทธิ์ใจ มิได้มุ่งหมายหากันด้วยวิถีใด ๆ ใครหากิน ขอให้ลาออกจากตำแหน่ง
 ไปทำการค้าขายดีกว่า เพราะว่าทำผิดพลาดไปแล้ว บ้านเมืองล่มจมแล้ว เราก็อยู่
 ไม่ได้เท่ากับเสียหมดทุกอย่าง..." พระบรมราชาธิราชวงศ์กล่าวนี้กล่าวถึงปัจจัยความสำเร็จและความล้มเหลวของการพัฒนาชนบทเพื่อยืนยันว่าหากปฏิบัติงานด้วยความมุ่ง
 หวังที่จะทุจริตแล้วจะส่งผลให้ประเทศชาติต้องล่มจม

นอกจากนี้ คุณลักษณะหรือคุณสมบัติในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตยังเป็น
 คุณลักษณะหรือคุณสมบัติประการหนึ่งที่กำหนดในหลักเกณฑ์การคัดเลือกข้าราชการ
 พนักงานของรัฐไปรับราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ทุกกระทรวง ทบวง
 กรมที่เกี่ยวข้องได้ถือปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2519 (ศูนย์
 อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2537 : 49) และเป็นคุณสมบัติที่กำหนด
 ไว้ในหลักรัฐประศาสน์นโยบายสำหรับปฏิบัติราชการในมณฑลปัตตานีของพระบาทสมเด็จพระ
 พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกด้วย ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ถือเป็นนโยบายในการพิจารณา
 คัดเลือกแต่งตั้งข้าราชการไปปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เน้นพิเศษสำหรับ
 ข้าราชการฝ่ายปกครองและตำรวจ นอกจากนี้จะมีคุณสมบัติเข้าใจเรื่องขนบธรรมเนียม
 ประเพณีของประชาชนภาคใต้เป็นอย่างดีแล้ว จะต้องเป็นบุคคลที่เข้าถึงประชาชนได้
 เป็นอย่างดี มีความรู้ ความสามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ มี
 ความเข้มแข็งทางร่างกายและจิตใจ มีความเสียสละไม่เห็นแก่ประโยชน์เฉพาะหน้า
 ของส่วนตน มีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่เบียดเบียนราษฎรทั้งทางทรัพย์สินทางร่างกาย
 และจิตใจด้วย (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2537 : 51)

คุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้าน
 ความซื่อสัตย์สุจริต โดยสรุปแล้วควรประกอบด้วย ต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต
 ไม่แสวงหาผลประโยชน์โดยผิดกฏหมายของคลองธรรม ไม่เบียดบังเวลาราชการ ไม่
 เบียดเบียนราษฎร ไม่ทุจริตต่อหน้าที่ราชการแสวงหาผลประโยชน์ให้ผู้อื่นหรือตนเอง
 ตั้งใจปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความตั้งใจ อุทิศเวลาและตามระเบียบอย่างเคร่งครัด

สภาวิจัยแห่งชาติ (2514 : 56) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องผู้นำในชนบทของประเทศไทยพบว่า คุณลักษณะหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้ผู้นำได้รับการยกย่องนับถือจากชาวบ้านคือ ความซื่อสัตย์ สุจริต หุคจริงท่าจริง

ทองคุษ หงส์พันธ์ (2522 : 83-84) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลักษณะหลายประการของผู้นำท้องถิ่นระหว่างหมู่บ้านที่มีความสำเร็จสูงและต่ำ โดย ทองคุษ หงส์พันธ์ ได้สร้างตัวแปรหนึ่งเป็นตัวแปรลักษณะ "ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่" ในการวิจัย ซึ่งนิยามว่า เป็นความตั้งใจทำงานในหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบอย่างเคร่งครัด อุทิศเวลาให้กับงาน ไม่สุจริตต่อหน้าที่เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นผลวิจัยปรากฏว่า ลักษณะดังกล่าวมีอยู่ในหมู่บ้านท้องถิ่นของหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในระดับสูงมากกว่าผู้นำท้องถิ่นในหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมศักดิ์ หาญรงค์ชัย (2533 : 106) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องลักษณะของครูที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทในเขตรับผิดชอบของวิทยาลัยครูยะลาตามแนวความคิดของคณะกรรมการสภาตำบล พบว่า ลักษณะด้านความซื่อสัตย์อยู่ในเกณฑ์ระดับมากเป็นอันดับแรกในจำนวน 10 ด้าน คือ (1) ความซื่อสัตย์สุจริต (2) ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ (3) มนุษยสัมพันธ์ (4) ความคิดริเริ่ม (5) ความเชื่อมั่นในตนเอง (6) ความสามารถในการแก้ปัญหา (7) ความเป็นผู้นำ (8) การบำรุงรักษาสุขภาพอนามัย (9) การยอมรับนวัตกรรม (10) ความรู้

อับดุลฮาติม มินฮาร์ (2535 : 87) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติการโครงการพัฒนาเพื่อความหวังใหม่ตามทัศนะของผู้นำมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ผู้นำมุสลิมมีทัศนะต่อคุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์สุจริตอยู่ในเกณฑ์ระดับมากเป็นอันดับสองในจำนวน 10 ด้าน

4.8 คุณลักษณะด้านความสามารถในการแก้ปัญหา

เนื่องด้วยจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากพื้นที่อื่นของประเทศ มีปัญหาสาละสลวยซับซ้อนและละเอียดก่อนมาตั้งแต่อดีตและจังหวัดยะลา ก็เป็นหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (2533 : 2-3) ได้สรุปวิเคราะห์สภาพปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สำคัญประการหนึ่งว่า ปัญหา

อยู่ที่พฤติกรรมบุคคล ความแตกต่างทางวัฒนธรรม (ศาสนา นิกาย ภาษา) ไม่ใช่ตัวปัญหา มีเหตุการณ์รุนแรงและมีความขัดแย้งมากและกว้างขวาง พฤติกรรมของคนถูกรอบงำจากสภาพสังคม ประชาชนมีความศรัทธาทงราชการและตัวข้าราชการน้อย การแก้ไขปัญหายังมีข้อจำกัด ปัญหาที่เกิดขึ้นมักวกเวียนเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า การแก้ไขปัญหานี้ต้องสรรหาคนดีที่มีมือรู้ปัญหาและจริงจังไปรับราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความสามารถเข้าชุมชนและสามารถแก้ปัญหาในชุมชนได้ นายวิโรจน์ ราชวัักษ์ อดีต รองปลัดกระทรวงมหาดไทยฝ่ายกิจการพิเศษและอดีตผู้อำนวยการศูนย์อำนาจการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เคยกำหนดคำขวัญในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นแรงจูงใจให้ข้าราชการที่มีฝีมือในการทำงานไปรับราชการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า "ชีวิตราชการจะก้าวหน้าต้องไปแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้" นอกจากนี้คณะรัฐมนตรียังได้มีมติเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2523 ให้กระทรวง ทบวง กรม ปรับปรุงประสิทธิภาพโดยรีบเร่งรัดดำเนินการอย่างจริงจังในการสรรหาและพัฒนาข้าราชการที่เข้าไปปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความรู้ความสามารถเข้าถึงประชาชน มีความประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม อุทิศตนอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ให้บรรลุผลอย่างแท้จริง ฉะนั้น ความสามารถในการแก้ปัญหาจึงเป็นคุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ประการหนึ่งของข้าราชการที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้

โดยสรุปแล้ว คุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา ควรประกอบด้วย เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการวิเคราะห์และตัดสินใจด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง มีเหตุผล สุขุมและรอบคอบในการแก้ปัญหา มีปฏิภาณไหวพริบและฉลาดเป็นที่หนึ่งของประชาชน และสามารถให้คำปรึกษาแก่ประชาชนในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนตลอดจนปรับตัวเข้ากับชุมชนได้ดี

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2514 : 70) ได้กล่าวสอดคล้องกับสมศักดิ์ หาญรงค์ชัย (2533 : 41) ว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างหนึ่ง

สมศักดิ์ หากณรงค์ชัย (2533 : 108) ได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะของครูที่เลือกต่อการพัฒนาชนบทตามแนวความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาตำบลในเขตรับผิดชอบของวิทยาลัยครูยะลา พบว่า คณะกรรมการสภาตำบลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของครูที่เลือกต่อการพัฒนาชนบทในด้านความสามารถในการแก้ปัญหาอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก เป็นอันดับห้าในจำนวนทั้งหมด 10 ด้าน

อัปคุลฮาติม มินซาร์ (2535 : 92) ได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้ปฏิบัติการโครงการพัฒนาเพื่อความหวังใหม่ตามทัศนะของผู้นำมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า คุณลักษณะความสามารถในการแก้ปัญหาตามทัศนะของผู้นำมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในเกณฑ์ระดับมากเป็นอันดับ 10 ในจำนวน 10 ด้าน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าและตรวจสอบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือจังหวัดยะลาแล้วไม่มีผู้ใดได้ศึกษาโดยตรง แต่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใกล้เคียงในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

พิชชา สาธุ (2510 : ก, 55-89) ได้ศึกษาลักษณะผู้นำท้องถิ่นในเขตพัฒนาภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล การศึกษาดัวยวิธีสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิดตามแบบทางมานุษยวิทยาในหมู่บ้านตัวอย่าง 1 หมู่บ้าน พบว่า ความสัมพันธ์ของชุมชน เศรษฐกิจ ศาสนา การศึกษาและสันตนาการในแต่ละกิจกรรมจะเกิดผู้นำในแต่ละลักษณะ ผู้ที่มีบทบาทหรือมีความสำคัญมักได้แก่ผู้ที่มีความสำคัญทางศาสนาหรือไม่ก็เป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง ๆ สำหรับผู้นำในสังคมหมู่บ้านนั้น มีลักษณะการเป็นผู้นำของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ในระบบครอบครัวผู้นำกลุ่ม ผู้นำทางเศรษฐกิจทางการเมือง การศึกษา เป็นต้น ผู้นำท้องถิ่นกับการพัฒนาหมู่บ้านนั้นปัจจัยที่เลือกอันวชคือความสามัคคีของคนในหมู่บ้านคือ ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในหมู่บ้านระดับ ความรู้และการศึกษาของ

คนในหมู่บ้าน ความเข้มแข็งและความเข้าใจของผู้นำในหมู่บ้านในระดับกิจกรรมต่าง ๆ ของชีวิตสังคมหมู่บ้าน กล่าวโดยสรุปของรายงานครั้งนี้คือ ลักษณะของผู้นำท้องถิ่นมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาหมู่บ้าน

สมชัย รักวิจิตร (2514 : 11-55) ได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง

ความเป็นผู้นำในหมู่บ้านทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย พบลักษณะของผู้นำที่ชาวบ้านจะถือเอาเป็นผู้นำของเขามีกังนี้คือ

- 1) เป็นผู้ใหญ่พอสมควร อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี
- 2) ฐานะทางเศรษฐกิจดี
- 3) มีประสบการณ์มากเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในเมืองหรือชุมชนที่

เจริญแล้ว

- 4) มีความรู้สูงทั้งทางโลกและทางธรรม
- 5) มีความชำนาญงานที่ชาวบ้านนิยมเป็นพิเศษ เช่น งานช่างไม้หรือ

เคยเป็นข้าราชการมาก่อน

- 6) เครื่องศาสนาส่งเสริมศีลธรรมจรรยา
- 7) มีตำแหน่งในกรรมการต่าง ๆ ของหมู่บ้านหรือตำแหน่งราชการ

หรือกิ่งราชการ

กรมการปกครอง (2522 : 33-35) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทิศนคติของผู้นำทางศาสนาอิสลามที่มีต่อข้าราชการไทยมุสลิม กลุ่มตัวอย่างทำการวิจัยประกอบด้วย ผู้นำทางศาสนาอิสลามในจังหวัดสุลุด ปัตตานี สะลา และจังหวัดนราธิวาส จำนวนทั้งสิ้น 559 คน พบว่า จากการศึกษาพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของผู้นำทางศาสนาอิสลามที่มีต่อข้าราชการไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พอที่จะสรุปสาระสำคัญเป็นประเด็น ๆ ได้ดังนี้

- 1) ประเด็นคุณสมบัติของข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ อินทามส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.67 มีความเห็นว่าข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ถ้าไม่เป็นมุสลิมและพูดภาษาพื้นเมืองไม่ได้ ก็ควรเป็นบุคคลที่รู้ขนบธรรมเนียม

ประเพณีท้องถิ่น มีคุณธรรมและมีความตั้งใจจริง ความต้องการถัดมาได้แก่ ผู้ที่พูดภาษาท้องถิ่นได้และเป็นมุสลิม ซึ่งมีร้อยละ 29.87

2) ประเด็นความรู้สึกในการติดต่อกับหน่วยราชการที่มีข้าราชการไทยมุสลิม อิหม่ามส่วนใหญ่ร้อยละ 56.17 มีความรู้สึกเป็นกันเอง อุ่นใจมากและมากที่สุดเมื่อไปติดต่อกับหน่วยราชการที่มีข้าราชการไทยมุสลิม แต่ขณะเดียวกันที่มีความรู้สึกเป็นปกติธรรมดาที่มีจำนวนถึงร้อยละ 37.75 อาจเป็นเพราะเห็นว่าข้าราชการไทยมุสลิมและไทยพุทธต่างก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ราชการได้ประทับใจเท่าเทียมกัน

3) ประเด็นการได้รับความสะดวกในการไปติดต่อกับหน่วยราชการที่มีข้าราชการไทยมุสลิม อิหม่ามร้อยละ 50.09 ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุดมีความเห็นว่า การไปติดต่อกับหน่วยราชการที่มีข้าราชการไทยมุสลิมได้รับความสะดวกเหมือนกับหน่วยราชการที่มีข้าราชการไทยพุทธ ที่ตอบว่าได้รับความสะดวกมากและมากที่สุด มีรวมกันเพียงร้อยละ 45.61

4) ประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งข้าราชการไทยมุสลิมชั้นผู้ใหญ่ไปปฏิบัติราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏว่ามีอิหม่ามเห็นด้วยและเห็นด้วยสูง ร้อยละ 40.79 ส่วนที่ตอบว่าจะส่งใครไปก็ได้ขอให้เป็นคนดีมีมากถึง 57.96

5) ประเด็นความเห็นเกี่ยวกับการส่งข้าราชการไทยมุสลิมทั่วไปไปปฏิบัติราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อิหม่ามส่วนใหญ่คือร้อยละ 73.70 มีความเห็นว่า ทางราชการจะส่งข้าราชการที่นับถือศาสนาใดก็ได้ เพียงแต่ขอให้เป็นคนดี ส่วนอิหม่ามที่เห็นด้วยและเห็นด้วยสูงว่าควรเป็นข้าราชการไทยมุสลิมมีเพียงร้อยละ 18.78 เท่านั้น

6) ประเด็นความรู้สึกศรัทธาระหว่างข้าราชการไทยมุสลิมกับข้าราชการไทยพุทธ อิหม่ามส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ข้าราชการคนใดเป็นคนดีก็ศรัทธาคนนั้นไม่ว่าข้าราชการคนนั้นจะนับถือศาสนาใด ซึ่งมีผู้ตอบถึงร้อยละ 67.26 ส่วนที่ศรัทธาในตัวข้าราชการไทยมุสลิมมีเพียงร้อยละ 14.13 และที่รู้สึกศรัทธาข้าราชการไทยพุทธเท่า ๆ กับข้าราชการไทยมุสลิมมีร้อยละ 17.00

7) ประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าถึงประชาชนของข้าราชการ
โทมุสลิม อิหม่าม (ร้อยละ 33.27) เห็นด้วยว่าข้าราชการโทมุสลิมเข้าถึง
ประชาชนได้ดีกว่าข้าราชการไทยพุทธและเห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 20.75 มีผู้ไม่
เห็นด้วยร้อยละ 18.25 และมีผู้ตอบไม่แน่ใจร้อยละ 27.73

8) ประเด็นภาษาเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ข้าราชการกับประชาชน
เข้ากันไม่ได้ อิหม่ามร้อยละ 64.22 เห็นด้วยและเห็นด้วยยิ่งว่าภาษาเป็นสาเหตุ
สำคัญที่ทำให้ข้าราชการกับประชาชนเข้ากันไม่ได้ ที่ไม่เห็นด้วยและไม่แน่ใจมี
รวมกันร้อยละ 35.78

9) ประเด็นการเชิญข้าราชการร่วมงานการกุศลหรืองานประเพณีทาง
ศาสนา อิหม่ามร้อยละ 67.80 ไม่แสดงให้เห็นถึงความผูกพันกับผู้ที่นับถือศาสนา
เดียวกัน โดยให้คำตอบว่าการเชิญข้าราชการมาร่วมงานจะไม่คำนึงศาสนาแต่ก็มี
ถึงร้อยละ 25.94 ที่จะเชิญเฉพาะข้าราชการโทมุสลิม

10) ประเด็นความเห็นเกี่ยวกับศาสนาเป็นสาเหตุสำคัญของความไม่
สงบเรียบร้อยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อิหม่ามส่วนใหญ่ร้อยละ 62.08 ไม่เห็น
ด้วยว่าศาสนาเป็นสาเหตุสำคัญของความไม่สงบเรียบร้อยในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ที่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งมีรวมกันร้อยละ 24.15

11) ประเด็นข้าราชการโทมุสลิมกับข้าราชการไทยพุทธ ใครทำงานได้
ดีกว่ากัน อิหม่ามส่วนใหญ่ร้อยละ 71.02 มีความเห็นว่าทั้งข้าราชการโทมุสลิมและ
ข้าราชการไทยพุทธทำงานได้ดีพอ ๆ กัน ที่มีความเห็นว่าข้าราชการโทมุสลิมทำงาน
ได้ดีกว่าข้าราชการไทยพุทธ มีเพียงร้อยละ 9.66

12) ประเด็นความเห็นที่ว่าข้าราชการโทมุสลิมน่าบดทุกข์บำรุงสุขได้ดีกว่า
ข้าราชการไทยพุทธ มีผู้ตอบว่าเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งรวมกันร้อยละ 35.95 ที่
ไม่เห็นด้วยและไม่แน่ใจร้อยละ 64.05

13) ประเด็นความเห็นที่ว่าข้าราชการไทยพุทธไม่รู้จักและเข้าไม่ถึงชาวโท
มุสลิม อิหม่ามร้อยละ 52.42 เห็นด้วยและเห็นด้วยยิ่ง และที่ตอบว่าไม่แน่ใจและไม่เห็น
ด้วย รวมกันร้อยละ 47.58

อนุศักดิ์ เกตุศิริ (2526 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะของครูที่เฝ้าต่อการพัฒนาชนบทตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาตำบลในเขตรับผิดชอบของวิทยาลัยครูอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างประชาชนคือ ประธานสภาตำบล 156 คน พัฒนาการ 144 คน และเลขานุการสภาตำบล 166 คน รวมทั้งหมด 476 คน พบว่า ประธานกรรมการสภาตำบล พัฒนาการและเลขานุการสภาตำบล ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าครูควรจะมีลักษณะที่เฝ้าต่อการพัฒนาชนบทในด้านความรู้ ความเป็นผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ ความซื่อตรงต่อหน้าที่และความอดทนอยู่ในระดับมากที่สุดและได้เปรียบเทียบความคิดเห็นทั้งสามกลุ่มแล้วมีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของครูที่เฝ้าต่อการพัฒนาชนบทในด้านความรู้ไม่แตกต่างกัน ส่วนในด้านความเชื่อมั่นในตัวเอง มนุษยสัมพันธ์ ความซื่อตรงต่อหน้าที่ การยอมรับวิชาการใหม่ ความอดทน การบำรุ้งรักษาสุขภาพอนามัย มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นิคม สุวรรณรุ่งเรือง (2531 : ก-ข) ได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง ชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจและการวิจัยภาคสนาม ศึกษาสองหมู่บ้านของจังหวัดปัตตานีคือ ชุมชนดาโต๊ะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนา) และชุมชนกรือเซะ (ชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้ว) พบว่า ชนชั้นนำของชุมชนดาโต๊ะคือบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการและบุคคลที่ดำรงตำแหน่งผู้นำศาสนาอิสลาม มีคุณสมบัติสำคัญคือ ดำรงตำแหน่งทางสังคมมาก มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งมานาน มีรายได้สูง เป็นสมาชิกองค์การ เคยผ่านการอบรมมามาก ติดต่อกับเจ้าหน้าที่มาก อยู่ในท้องถิ่นมานาน และมีความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาดี ส่วนชุมชนกรือเซะนั้น ชนชั้นนำของชุมชนคือ บุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการและบุคคลที่ดำรงตำแหน่งผู้นำทางศาสนาอิสลาม มีคุณสมบัติสำคัญคือ ดำรงตำแหน่งทางสังคมมาก เคยดำรงตำแหน่งมาก่อน มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งมานาน รายได้สูง การศึกษาสายศาสนาสูง เคยผ่านการอบรมมามาก ติดต่อกับเจ้าหน้าที่มาก เป็นญาติชนชั้นนำเก่า เป็นคนในท้องถิ่น อยู่ในชุมชนมานาน มีความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาดี โดยสรุปแล้ว ลักษณะชนชั้นนำและโครงสร้าง อำนาจชุมชนชาวไทยมุสลิมที่พัฒนาแล้วกับชุมชนชาวไทยมุสลิมที่กำลังพัฒนามีความคล้ายคลึงกัน

พรพิไล จุณณทัสน์ และคณะ (2532 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของชาวไทมูสลิมต่อทางราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ" ได้ทำการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ 10 อำเภอ 30 หมู่บ้าน ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,042 คน เฉลี่ยจังหวัดละเท่า ๆ กัน เน้นศึกษาหมู่บ้านที่มีชาวไทมูสลิมอาศัยอยู่ร้อยละ 90 ขึ้นไป การวิจัยนี้ได้แบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็นหลักคือ ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก ความคิดเห็นและพฤติกรรมการแสดงออกในลักษณะการมีส่วนร่วม ผลการศึกษา พบว่ามีดังนี้

1) ชาวไทมูสลิมมีความรู้ความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของข้าราชการเป็นอย่างดีและยังทราบถึงการให้บริการขั้นพื้นฐานของรัฐที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน แต่สำหรับการบริการของรัฐที่เกี่ยวกับการพัฒนาแล้วยังไม่ค่อยเป็นที่แพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านที่มีความเจริญระดับใด นอกจากนี้ชาวไทมูสลิมยังไม่ค่อยได้รับรู้ถึงรัฐบาลได้จัดทำนโยบายและโครงการพิเศษต่าง ๆ ขึ้นมาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เท่าไรนัก ไม่ค่อยได้รับรู้ถึงรัฐบาลได้จัดทำนโยบายและโครงการพิเศษต่าง ๆ ขึ้นมาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เท่าไรนัก

2) ชาวไทมูสลิมค่อนข้างจะมีความรู้สึกที่คัดค้านต่อทางราชการและเข้าใจดีว่ารัฐบาลให้ความเอาใจใส่ดูแลและพยายามเร่งรัดพัฒนาท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทั้งพยายามให้โอกาสต่าง ๆ แก่ชาวไทมูสลิมมากขึ้นไม่ว่าจะในแง่ของการศึกษาและการเข้ารับราชการ แต่ที่สร้างความรู้สึกไม่ดีให้เกิดขึ้นก็คือรูปแบบและวิธีการปฏิบัติงานของทางราชการ

3) ความรู้สึกต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ แบ่งออก 3 กลุ่ม ตามระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่คือ เป็นที่พึงพอใจมากได้แก่ เจ้าหน้าที่ทางด้านอนามัย สาธารณสุข ครู ครูใหญ่ เป็นที่พึงพอใจระดับปานกลางได้แก่ พัฒนาการตำบล เกษตรตำบล เจ้าหน้าที่ปกครองและเจ้าหน้าที่ที่ดิน พึงพอใจในระดับต่ำสุดคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหารและเสมียนอำเภอ พฤติกรรมที่ชาวไทมูสลิมได้กล่าวชี้ชัดที่จะเป็นเครื่องทำลายความรู้สึกไม่ดีต่อข้าราชการคือ การใช้วาจาตะคอก ก้าวร้าว ข่มขู่ และการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง รัวโกงเงินทองจากประชาชน

4) ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการบริหารรวมทั้งการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งต่าง ๆ นั้น ซึ่งอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

5) ความแตกต่างในมิติสภาพแวดล้อมพบว่า ระหว่างจังหวัดสงขลา และสตูลกับจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีอยู่มากกว่าคือ 2 จังหวัดแรกมีความรู้ความเข้าใจดีกว่า เนื่องจากสภาพพื้นฐานทางสังคมที่มีความทันสมัยมีระดับการศึกษาสูงกว่า และยังสามารถใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสาร ขณะที่ 3 จังหวัดหลังกลับมีความรู้ลึกในทางที่ดีกว่าและมีส่วนร่วมกับทางราชการค่อนข้างสูง เพราะรัฐบาลเน้นหนักและให้ความสนใจในพื้นที่นี้เป็นพิเศษทั้งด้านการพัฒนาการดำเนินการโครงการต่าง ๆ และความเคร่งครัดกับเจ้าหน้าที่ที่ไปปฏิบัติงานในพื้นที่

6) ปัจจัยองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของชาวไทยมุสลิมทุกมิติที่ศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาทั้งของตนเองและของสมาชิกในครอบครัว ความสามารถในการใช้ภาษาไทย และการรับราชการของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งพบว่าผู้ที่อยู่ในวัยชกรรรมมีการศึกษาดี พูดและเข้าใจภาษาไทยดี และมีสมาชิกในครอบครัวรับราชการแล้วจะมีความรู้ ความเข้าใจดี แต่มีความรู้สึกในเชิงลบมากกว่าการมีส่วนร่วมระดับเบื้องต้นต่ำและกล้าแสดงออกมากขึ้น

สุวิชา สีสุนทร (2533 : 117-119) ได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง

- ๔) คุณลักษณะของผู้นำศาสนาอิสลามที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนและแนวทางการจัดฝึกอบรมผู้นำศาสนาอิสลามเพื่อพัฒนาชุมชนในจังหวัดปัตตานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำวิจัยประกอบด้วยผู้นำศาสนาอิสลามในชุมชนที่พัฒนาและผู้นำศาสนาอิสลามในชุมชนที่กำลังพัฒนา จำนวน 245 คน และจำนวน 134 คน ตามลำดับ รวมทั้งสิ้น 377 คน พบว่าผู้นำศาสนาอิสลามในชุมชนที่พัฒนามีคุณลักษณะสูงกว่าผู้นำศาสนาอิสลามในชุมชนที่กำลังพัฒนาในด้านความรู้เกี่ยวกับแหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือชุมชน แต่ผู้นำศาสนาอิสลามในชุมชนที่กำลังพัฒนามีคุณลักษณะในด้านความเป็นผู้นำหมู่บ้านสูงกว่าผู้นำศาสนาอิสลามในชุมชนที่พัฒนา ส่วนด้านอื่น ๆ อันได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาอิสลาม

ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ ด้านความ
มีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนา ด้านการยอมรับนวัตกรรม ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ด้าน
ความอดทน และด้านความสัมพันธ์กับผู้นำในหมู่บ้าน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่าง
มีนัยสำคัญ

อับดุลฮาดีม มินฮาร์ (2535 : 82-84) ได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง
คุณลักษณะของผู้ปฏิบัติการโครงการพัฒนาเพื่อความหวังใหม่ค้ำคั้นะของผู้นำมุสลิม
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย กรรมการ
อิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 30 คน และอิหม่ามซึ่ง
เป็นประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิด จำนวน 150 คน รวมทั้งสิ้น 180 คน
พบว่ามามีคุณลักษณะที่สำคัญอยู่ในเกณฑ์ระดับมากถึง 10 ด้าน เรียงลำดับความสำคัญดังนี้

- 1) คุณธรรมและความประพฤติ
- 2) ความซื่อสัตย์สุจริต
- 3) ความเป็นผู้นำ
- 4) ความขยันอดทน
- 5) ความเชื่อมั่นในตัวเอง
- 6) ความมีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนา
- 7) มนุษยสัมพันธ์
- 8) ความรู้
- 9) ความคิดริเริ่ม
- 10) ความสามารถในการแก้ปัญหา

และเปรียบเทียบทัศนคติของผู้นำมุสลิมจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษาสายสามัญ ระดับ
การศึกษาสายศาสนาและอายุการเป็นผู้นำมุสลิมพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติทั้ง 10 ด้าน

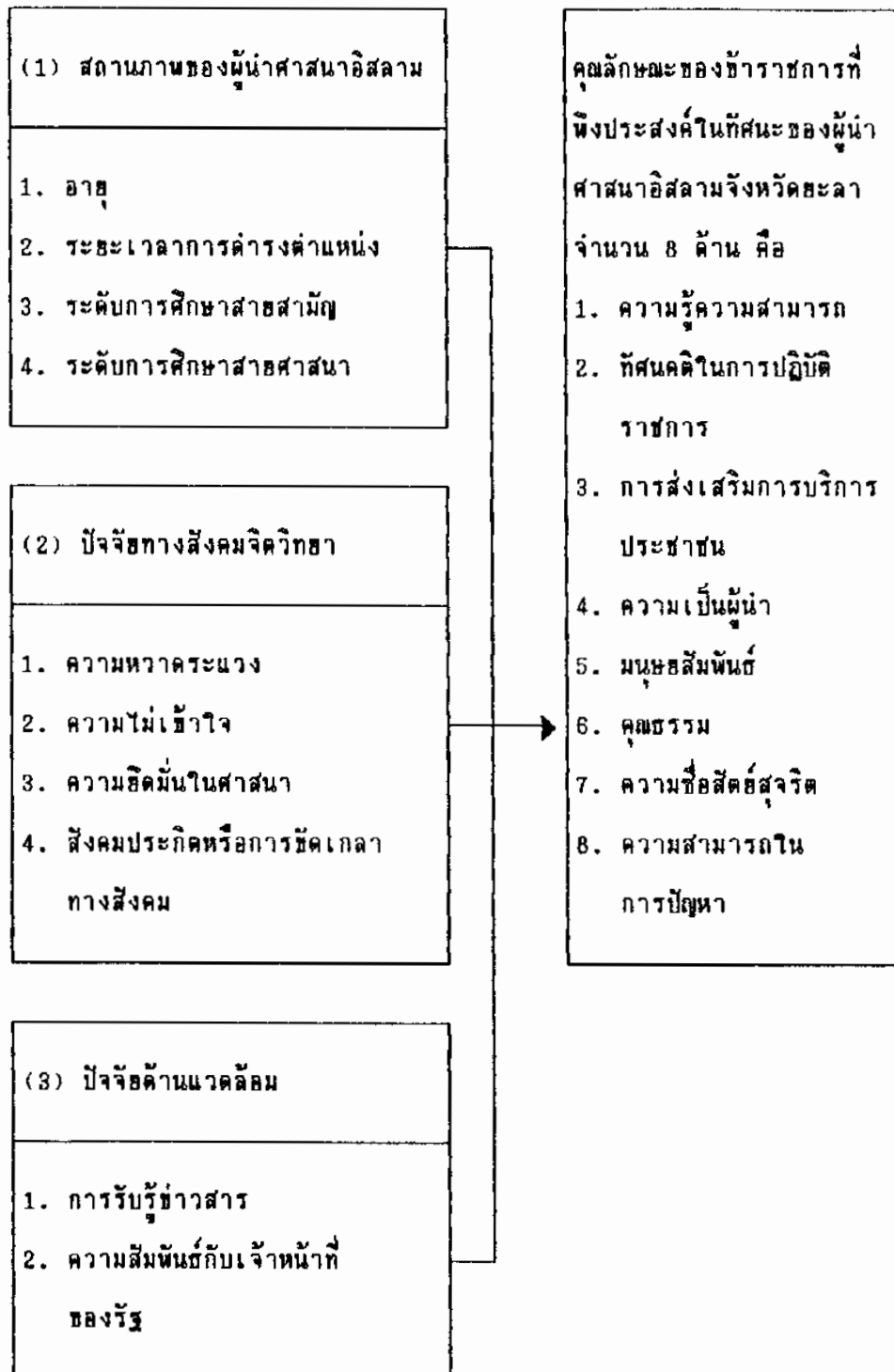
จัญญ์ ลิกธิศักดิ์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาศนบทของผู้ใหญ่บ้านตามความคิดเห็นของครูประถมศึกษาอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นครูสังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอหัวไทร จำนวน 252 คน พบว่า มีคุณลักษณะที่สำคัญอยู่ในเกณฑ์ระดับมากถึง 7 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้

- 1) คุณธรรม
- 2) มนุษยสัมพันธ์
- 3) ความมีจิตใจมุ่งมั่นในการพัฒนา
- 4) ความเป็นผู้นำ
- 5) การยอมรับนับถือ
- 6) ความรู้ความสามารถ
- 7) การยอมรับนวัตกรรม

และเปรียบเทียบกับความคิดเห็นของครูที่มีต่อคุณลักษณะที่ส่งเสริมการพัฒนาศนบทของผู้ใหญ่บ้าน จำแนกตามตำแหน่งภูมิลาเนา การเข้าร่วมโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตรับบท การเป็นเลขานุการสภาตำบลและตำแหน่งในคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล พบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 7 ลักษณะ

ดังนั้น จากการค้นคว้าและศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น สามารถกำหนดกรอบแนวความคิดทางทฤษฎีในการศึกษาวิจัยได้ดังแผนภูมิตามภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 กรอบแนวความคิดทางทฤษฎี

วัตถุประสงค์

ในการศึกษาคุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์ในทัศนะของผู้นำศาสนาอิสลามจังหวัดยะลาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทัศนะของผู้นำศาสนาอิสลามจังหวัดยะลา ซึ่งแบ่งออกเป็น 8 ด้านคือ
 - 1.1 ความรู้ความสามารถ
 - 1.2 ทักษะในการปฏิบัติราชการ
 - 1.3 ส่งเสริมการบริการประชาชน
 - 1.4 ความเป็นผู้นำ
 - 1.5 มนุษยสัมพันธ์
 - 1.6 คุณธรรม
 - 1.7 ความซื่อสัตย์สุจริต
 - 1.8 ความสามารถในการแก้ปัญหา

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบทัศนะของผู้นำศาสนาอิสลามจังหวัดยะลาเกี่ยวกับคุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจำแนกตามอายุของผู้นำศาสนาอิสลาม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ระดับการศึกษาสายสามัญ ระดับการศึกษาสายศาสนา

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นอื่น ๆ ของผู้นำศาสนาอิสลามจังหวัดยะลาเกี่ยวกับคุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์ที่ส่งเสริมหรือเอื้อต่อการปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สัมมนา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสัมมนาดังนี้

1. ผู้นำศาสนาอิสลามที่มีอายุต่างกัน มีทักษะเกี่ยวกับคุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์แตกต่างกันทั้ง 8 ด้าน ได้แก่
 - 1.1 ความรู้ความสามารถ
 - 1.2 ทักษะในการปฏิบัติราชการ
 - 1.3 ส่งเสริมการบริการประชาชน
 - 1.4 ความเป็นผู้นำ
 - 1.5 มนุษยสัมพันธ์
 - 1.6 คุณธรรม
 - 1.7 ความซื่อสัตย์สุจริต
 - 1.8 ความสามารถในการแก้ปัญหา

2. ผู้นำศาสนาอิสลามที่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งต่างกัน มีทักษะเกี่ยวกับคุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์แตกต่างกันทั้ง 8 ด้าน (ซึ่งได้กล่าวแล้วในข้อ 1.1-1.8)

3. ผู้นำศาสนาอิสลามที่มีระดับการศึกษาสาขาสามัญต่างกัน มีทักษะเกี่ยวกับคุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์แตกต่างกันทั้ง 8 ด้าน

4. ผู้นำศาสนาอิสลามที่มีระดับการศึกษาศาสนาต่างกัน มีทักษะเกี่ยวกับคุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์แตกต่างกันทั้ง 8 ด้าน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงคุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์ที่ส่งเสริมหรือเอื้อต่อการปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทัศนะของผู้นำศาสนาอิสลามจังหวัดยะลา
2. ทำให้ทราบถึงผลการเปรียบเทียบทัศนะของผู้นำศาสนาอิสลามจังหวัดยะลาที่มีต่อคุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อเป็นประโยชน์หรือแนวทางในการกำหนดคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของข้าราชการที่จะแต่งตั้งไปปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตดังต่อไปนี้

1. ประชากรในการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะผู้นำศาสนาอิสลามที่เป็นอิหม่าม ซึ่งเป็นประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่จังหวัดยะลาที่จดทะเบียนต่อทางราชการตามพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พุทธศักราช 2490 ระเบียบการจดทะเบียนมัสยิด พ.ศ. 2491 และระเบียบการแต่งตั้งถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด (สุเหร่า) และวิธีดำเนินการอื่นเกี่ยวกับศาสนกิจของมัสยิด (สุเหร่า) พ.ศ. 2534 จำนวน 320 คน
2. เป็นการศึกษาทัศนะของผู้นำศาสนาอิสลามจังหวัดยะลา (อิหม่าม) ในแนวทางเชิงปฏิฐานนิยม

3. เนื่องจากจำกัดด้วยเรื่องเวลา ผู้วิจัยจึงเลือกตัวแปรในการวิจัย มีดังต่อไปนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

3.1.1 อายุของผู้นำศาสนาอิสลาม แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

3.1.1.1 อายุน้อย หมายถึง อายุไม่เกิน 45 ปี

3.1.1.2 อายุมาก หมายถึง อายุเกินกว่า 45 ปี

3.1.2 ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของผู้นำศาสนาอิสลาม แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

3.1.2.1 อายุการดำรงตำแหน่งผู้นำศาสนาอิสลามน้อย หมายถึง อยู่ในตำแหน่ง 1-10 ปี

3.1.2.2 อายุการดำรงตำแหน่งผู้นำศาสนาอิสลามมาก หมายถึง อยู่ในตำแหน่งมากกว่า 10 ปี

3.1.3 ระดับการศึกษาสายสามัญของผู้นำศาสนาอิสลาม แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

3.1.3.1 ระดับการศึกษาสายสามัญต่ำ หมายถึง ผู้นำศาสนาอิสลามที่ได้รับการศึกษาไม่เกินระดับประถมศึกษา

3.1.3.2 ระดับการศึกษาสายสามัญสูง หมายถึง ผู้นำศาสนาอิสลามที่ได้รับการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา

3.1.4 ระดับการศึกษาสายศาสนาของผู้นำศาสนาอิสลาม แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

3.1.4.1 ระดับการศึกษาสายศาสนาต่ำ หมายถึง ผู้นำศาสนาอิสลามที่ได้รับการศึกษาไม่เกินชั้นปีที่ 7

3.1.4.2 ระดับการศึกษาสายศาสนาสูง หมายถึง ผู้นำศาสนาอิสลามที่ได้รับการศึกษาที่สูงกว่าชั้นปีที่ 7

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่

-คุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์

ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้เลือกคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของข้าราชการที่พึงประสงค์ที่ส่งเสริมหรือเอื้อต่อการปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ 8 ด้าน ดังนี้

3.2.1 ความรู้ความสามารถ

3.2.2 ทักษะในการปฏิบัติราชการ

3.2.3 ส่งเสริมการบริการประชาชน

3.2.4 ความเป็นผู้นำ

3.2.5 มนุษยสัมพันธ์

3.2.6 คุณธรรม

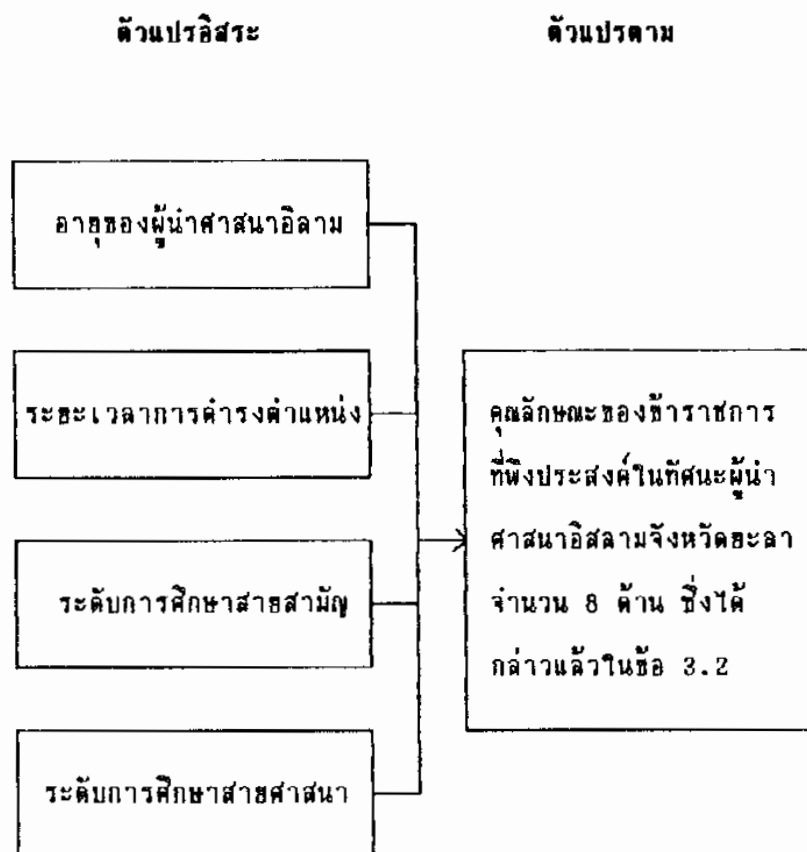
3.2.7 ความซื่อสัตย์สุจริต

3.2.8 ความสามารถในการแก้ปัญหา

4. สำหรับตัวแปรอิสระตามข้อ 3.1 ได้ศึกษาเฉพาะอายุ ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ระดับการศึกษาสายสามัญและสายศาสนาของผู้นำศาสนาอิสลาม ซึ่งลักษณะตามปกติตัวแปรเหล่านี้ผันแปรเป็นมาตราอันตรภาค (Interval Scale) แต่ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มหรือลดระดับเป็น 2 ระดับ

สำหรับตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สามารถสร้างเป็นแผนภูมิ (diagram) ได้ดังปรากฏตามภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 แผนภูมิแสดงกรอบแนวความคิดในการวิจัย

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การเก็บข้อมูลโดยให้กลุ่มตัวอย่างกรอกข้อมูลเองกับการเก็บข้อมูลโดยผู้สัมภาษณ์เป็นผู้กรอกข้อมูลเองถือว่าได้ผลเช่นเดียวกัน
2. วันเวลาในการตอบแบบสอบถามที่ต่างกันไม่มีผลต่อทัศนะหรือความคิดเห็นที่ต่างกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ทัศนนะ** หมายถึง ความรู้สึกหรือน้ำหนักคะแนนที่บุคคลแสดงออกจากการพิจารณาแบบสอบถามแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบ 5 ระดับ
2. **ผู้นำศาสนาอิสลาม** หมายถึง อิหม่าม ซึ่งเป็นประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่จังหวัดยะลาที่จดทะเบียนต่อทางราชการตามพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490 และระเบียบการจดทะเบียนมัสยิด พ.ศ. 2491 โดยได้รับเลือกจากประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามในท้องถิ่นตามระเบียบการแต่งตั้งถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด (สุเหร่า) และวิธีดำเนินการอันเกี่ยวแก่ศาสนกิจของมัสยิด (สุเหร่า) พ.ศ. 2534
3. **ข้าราชการ** หมายถึง ข้าราชการพลเรือนตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ที่สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ ปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่ปกครอง และข้าราชการตำรวจ สังกัดกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย ที่ปฏิบัติงานและหน้าที่ในพื้นที่อำเภอและกิ่งอำเภอในจังหวัดชายแดนภาคใต้
4. **คุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์** หมายถึง ลักษณะที่พึงมีหรือพึงแสดงออกให้ปรากฏในสายตาหรือการรับรู้ของผู้อื่นของข้าราชการที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีลักษณะที่จะส่งเสริมหรือเลือกต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนมีลักษณะที่จะส่งเสริมต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในพื้นที่ตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งแบ่งออกได้ 8 ด้าน

5. ความรู้ความสามารถ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ความสามารถในการใช้ภาษาท้องถิ่น ความเข้าใจสภาพแวดล้อมและสังคม ศาสนา วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ตลอดจนมีความเข้าใจในงานการปฏิบัติการสังคมจิตวิทยาและการเมือง
6. ทักษะในการปฏิบัติราชการ หมายถึง ทักษะหรือความรู้ลึกที่แสดงออกต่อบุคคลด้วยกันต่อวัตถุประสงค์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในทางที่ดีหรือในทางบวก โดยปราศจากอคติ
7. การส่งเสริมการบริการประชาชน หมายถึง ลักษณะที่พึงมีประจำตัวหรือแสดงออกที่เอื้อต่อการอำนวยความสะดวกและให้การบริการประชาชน
8. ความเป็นผู้นำ หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการให้คำปรึกษาแนะนำและนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามในทางที่ถูกต้อง ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง รอบรู้ฉลาด กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงความคิดเห็นมีศิลปะในการชักจูงใจผู้อื่นคล้อยตาม
9. มนุษสัมพันธ์ หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงอัธยาศัยไมตรี ทักทาย ปราศรัย สามารถปรับตัวเข้ากับประชาชนและสภาพแวดล้อม เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นและสามารถร่วมทำงานกับผู้อื่นได้อย่างดี มีความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
10. คุณธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงความเป็นผู้มีคุณประพฤดี อยู่ในศีลในธรรม มีความเมตตากรุณา ไม่หมกมุ่นในอบาสมุข มีความสุภาพอ่อนโยนและสันนิบาการว่ต่อผู้อื่น ให้ความเป็นธรรมและปราศจากอคติ

11. ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ ซื่อตรง ถูกต้อง ซื่อด้วยเหตุผลตั้งใจและเต็มใจ อุทิศเวลาให้กับราชการ ไม่ทุจริตต่อหน้าที่และหาผลประโยชน์ใส่ตนเอง
12. ความสามารถในการแก้ปัญหา หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงความสามารถในการคลี่คลายปัญหา สามารถตัดสินใจในการแก้ปัญหาด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง
13. ทักษะต่อคุณลักษณะของข้าราชการที่พึงประสงค์ของผู้นำศาสนาอิสลาม หมายถึง ความคิดเห็นหรือทักษะของผู้นำศาสนาอิสลาม (อิหม่ามจังหวัดยะลา) ที่มีต่อลักษณะที่พึงมีหรือพึงแสดงออกให้ปรากฏในศาสนาหรือการรับรู้ของผู้อื่นของข้าราชการที่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันมีลักษณะที่ส่งเสริมหรือเอื้อต่อการเสริมสร้าง ความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนมีลักษณะที่ส่งเสริมต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในพื้นที่ตามนโยบายของรัฐบาลในจำนวน 8 ด้านตามข้อ 4 ซึ่งความคิดเห็นหรือทักษะมีลำดับความสำคัญ 5 ระดับ คือ มากอย่างยิ่ง มาก ปานกลาง น้อย น้อยอย่างยิ่ง
14. อายุของผู้นำศาสนาอิสลาม หมายถึง อายุตามปฏิทินของผู้นำศาสนาอิสลาม
15. ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของผู้นำศาสนาอิสลาม หมายถึง ระยะเวลาที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิด (อิหม่าม) นับแต่ปีที่ได้รับการแต่งตั้งจนถึงปัจจุบัน
16. ระดับการศึกษาสายสามัญ หมายถึง ระดับความรู้สูงสุดด้านวิชาสามัญของผู้นำศาสนาอิสลาม
17. ระดับการศึกษาสายศาสนา หมายถึง ระดับความรู้สูงสุดด้านศาสนาอิสลามของผู้นำศาสนาอิสลาม